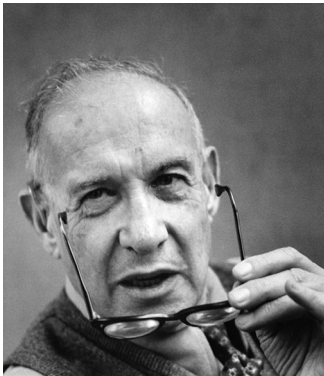

„Nič nie je menej produktívna činnosť, ako zefektívňovanie niečoho, čo by vôbec nemalo existovať.“

Peter Drucker

Obsah

Vláda mieni, spotrebiteľ mení
str. 2

Vo verejnej správe sveta žiť
str. 3

Ochladenie obáv o klimatických zmenách
str. 4

Štáty dali do bánk už 225 mld. eur
str. 5

Lipový čaj nelieči
str. 6

Presná hodnota
str. 6

Môže byť recyklácia neekologická?
str. 7

2061: Verejné financie s dlhom 593% HDP?
str. 7

Vo výbornej spoločnosti
str. 8

Keď nepredáš, zadotuj!
str. 8

Fosílna palivá záchrancami Zeme
str. 9

Emisie: Je to trh, nie je to trh
str. 10

Editorial

Richard Ďurana

Od začiatku sme upozorňovali na to, že konsolidácia verejných financií postavená na vyššom daňovom výbere namiesto šetrenia vo vlastných výdavkoch nielen poškodí hospodárstvo a obmedzí prístup ľudí k práci, ale tiež stavia vládu do pozície rukojemníka vlastných opatrení. Od predloženia návrhu rozpočtu sa odhad rastu HDP znížil z 2,7% na 1,2%. Podľa IFP znamená 1% pokles HDP výpadok daňových príjmov okolo 200 mil. eur. Rozpočet bol teda postavený na príliš optimistických očakávaniach. Teraz bude vládu čakať horlivé hľadanie príjmov (snáď aj úspor). Už dávnejšie sme odporúčali, aby každý návrh rozpočtu obsahoval aj krízový scenár výdavkov. Dá sa tak predísť strieľaniu „od boku“ (ESO reforma a pod.)

Prítomnosť možností konsolidácie na výdavkovej strane je neúrekom. Aj my sme na jeseň minulého roku prišli s vlastným návrhom na obmedzenie prídavkov na deti pre vysokopríjmových rodičov. Zvýšila by sa tým solidarita v sociálnom systéme a navyše by sa ušetrili nemalé prostriedky. A nielen to, vláda by nemusela zvyšovať dane a zavádzať nové nesystémové poplatky (de facto tiež dane, hneď sa k nim dostaneme). To, že tento náš návrh nie je odstrelený od reality dokazuje aktuálne Veľká Británia, kde minister financií George Osborne presadil podobný návrh na obmedzenie vyplácania prídavkov na deti vyšším príjmovým skupinám. Píšeme o ňom v článku na strane 7.

Dostávame sa k sľúbeným novým daniam. Od októbra platí na Slovensku nový registračný poplatok za registráciu áut, či už zakúpených na Slovensku alebo dovezených zo zahraničia. Očakávali by ste ako vláda, že ľudia budú kupovať autá tak ako predtým alebo presunú spotrebu do obdobia pred platením novej dane a ďalej budú zdržanlivo čakať čo sa udeje ďalej? Odpoveď nájdete v článku *Vláda*

mieni, spotrebiteľ mení.

Konsolidácia verejných financií môže mať najrôznejšie podoby. Napríklad rovnako peňazí za menej roboty. Ale len niekde! Nad rámec Zákonníka práce vláda s predstaviteľmi verejnej správy pred koncom minulého roka uzavrela kolektívnu zmluvu vyššieho stupňa. Za nudnou formulkou sa skrýva zaujímavé odhalenie: zamestnancom verejnej správy garantuje o týždeň viac dovolenky ako zamestnancom v súkromnej sfére. Wellness mód vo verejnej správe sa ešte viac zatriktívňuje tým, že sa skrátil aj pracovný týždeň - na 37,5 h. Zamestnanci v súkromnom sektore budú na tých skôr menovaných naďalej pracovať v pote tváre 40 h týždenne. V článku *Vo verejnej správe sveta žiť* kladíme otázky, o ktorých by sa malo diskutovať skôr ako sa prijímajú opatrenia, ktoré zabezpečia zamestnancom verejnej správy o takmer desiatinu kratší pracovný čas (za nezmenenú mzdu) v priebehu celého roka.

Aj keď majú politici plné ústa konsolidácie, sny za horizontom ich funkčného obdobia snívajú naďalej. Nad Tatrami začína krúžiť päť kruhov. Na slovenskej strane možno pristanú len dva, napriek tomu má organizácia zimnej olympiády nejaké to euro štát. A že to nebude málo, a že skutočné náklady budú s istotou oveľa vyššie, sa dočítate v článku *Olympijská samovražda*.

V niekoľkých článkoch sme si tiež posvietili na prácu euroúradníkov a nielen nezmyselné, ale priamo škodlivé a nákladné regulácie, ktoré k nám prichádzajú z Bruselu.

V čísle nájdete okrem zlých správ aj mnohé užitočné zamyslenia, prajem vám príjemné čítanie,

Richard Ďurana

Olympijská samovražda

Richard Ďurana

Navzdory spočiatku opatrnej rétoriky sa vláda napokon naplno rozhodla podporiť spoločnú kandidatúru Poľska a Slovenska na usporiadanie Zimných olympijských hier.

Skôr, než krátkodobé posilnenie pocitu národnej hrdosti zatemní racionálne uvažovanie, pozrime sa, čo by táto udalosť znamenala pre verejné financie Slovenska a peňaženky každého z nás.

Asi nikto nepochybuje o tom, že na Slovensku je navyšovanie zmlúv k štátnym zákazkám dodatkami národným športom a dodržiavanie pôvodne plánovaných rozpočtov je Achillovou pätou pri narábaní s

verejnými zdrojmi. V prípade olympijských hier by sme však mali obzvlášť spozornieť, pretože ako ukazujú výskumníci z Oxfordskej univerzity, tento model rozhodne nie je výnimočný len pre naše končiny. Na základe historických dát za posledných 50 rokov prišli k záveru, že v prípade organizácie olympiády (letnej aj zimnej) je vysoké prečerpanie rozpočtu pravidlom, pri ktorom neexistuje žiadna výnimka. Dokonca ani veľké infraštruktúrne (diaľnice a pod) či stavebné projekty (priehrady a pod) nie sú po finančnej stránke také riskantné ako olympiády. V nominálnom vyjadrení sú priemerné skutočné náklady na organizáciu olympiád

za posledné polstoročie o 324% vyššie ako rozpočtované.

Z tohto hľadiska je najväčšou výstrahou montrealská olympiáda z roku 1976, ktorá prekročila rozpočet o úctyhodných 800%. Splácanie dlhov trvalo Kanadčanom celých 30 rokov. Rovnakým finančným fiaskom dopadla aj olympiáda v Londýne, Aténach a dokonca aj disciplinovaní Číňania prekročili rozpočet zhruba trojnásobne.

Slovenský vklad do organizácie olympiády by sa nemal presiahnuť 330 miliónov eur. Pre porovnanie – takmer rovnakú sumu chce tento rok vláda získať zvýšením dane z príjmu pre firmy. Tu by mali zbystriť všetci tí, ktorí argumentujú olympiádou ako investíciou do lokálneho turizmu (napr. celkové príjmy z domácich i zahraničných návštevníkov Majstrovstiev sveta v hokeji v roku 2011 v

Bratislave činili 10,7 milióna eur). Skúste sa opýtať svojich známych, koľkí z nich išli na lyžovačku do Turína len preto, že tam bola pred 7 rokmi olympiáda. Efektívnejšou a transparentnejšou podporou turizmu by bolo plošné zníženie daňovo-odvodového zaťaženia. Model olympiáda znamená najskôr zvýšiť dane podnikateľom a obyvateľstvu a potom zo spoločného mešca selektívne podporovať jedno odvetvie. Naopak, model nižších daní znamená výstavbu objektov, či zjazdoviek spĺňajúcich kritérium dlhodobej návratnosti, čím by sa predišlo tradičnej kravej stope veľkej väčšiny olympiád – chátrajúcim športoviskám, na ktorých údržbu nie sú prostriedky.

Vláda ma v zásade len tri možnosti, ako avizovaných 330 miliónov získať. Môže ešte viac zvýšiť dane, zvýšiť naše zadlženie

alebo presúvať prostriedky z iných oblastí ako je napríklad školstvo či zdravotníctvo. Dokonca aj pri optimistickom scenári (ktorý s určitou nenastane) a dodržaní odhadnutej sumy ide zhruba o 60 eur na každého Slováka vrátane detí a dôchodcov. Prispela by priemerná štvorčlenná rodina na olympiádu dobrovoľne sumou 240 eur? Bol by zároveň každý dôchodca ochotný vzdať sa vianočného dôchodku? V situácii, keď tohtoročný deficit dosiahne sumu zhruba 2,2 miliardy a štátny dlh v okamihu čítania tohto článku prepočítaný na pracujúceho Slováka predstavuje asi 17 tisíc eur, je zjavné, že organizácia olympiády by bola ekonomickou samovraždou. A tú si môžu dovoliť buď veľmi bohaté, alebo veľmi nezodpovedné krajiny.

SME, 3.2.2013

Vláda mieni, spotrebiteľ mení

Ján Dinga

Vláda v minulom roku schválila dodatočný poplatok za registráciu motorových vozidiel s výkonom nad 80 kW. Čím vyšší výkon, tým vyššia daň, ktorá sa pri predaji luxusných modelov šplhá až do výšky 3000 eur. Aj v prípade cenovo dostupnejších a populárnejších modelov sa však na kupujúceho môže vzťahovať daň vo výške niekoľko 100 eur. Povinnosť platiť novú daň vstúpila do platnosti v októbri 2012, a týka sa nielen nových áut, ale aj ojazdených áut zo zahraničia.

Vychádzajúc z informácií o predaji áut za rok 2011 vláda predpokladá, že nová daň prinesie do rozpočtu v roku 2013 27 miliónov eur. Mala by sa dotknúť približne polovice predaných automobilov. Koncoročné čísla však veľa optimizmu ohľadom výberu neposkytujú. Na obrovský pokles predaja áut upozornil Michal Lehuta z Rady pre rozpočtovú zodpovednosť nasledujúcim grafom (vpravo).

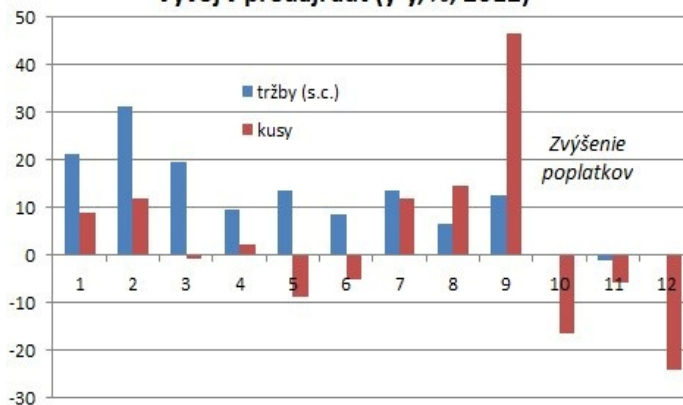
Z neho vyplýva, že kupujúci sa v septembri po schválení dane s kúpou nového auta poponáhľali, aby sa novej dani vyhli. Od októbra sme tak svedkami prepadu v predaji áut, v decembri dokonca medziročne o 24%. Podľa Hospodárskych novín tak štát už v minulom roku vybral na novej dani menej, ako plánoval.

Združenie automobilového priemyslu predpokladá, že rok 2013 bude jedným z najslabších z hľadiska predaja áut a naplnenie vládnej prognózy výberu rozhodne neočakáva. Vláda teda týmto nesystémovým opatrením zdeformovala automobilový trh, pričom nie je jasné, prečo dodatočnú daň podmienila práve výkonom auta. Výkonnejšie autá nemusia byť nevyhnutne ani luxusné, ani drahé, tobôž menej ekologické.

Spomienka na šrotovné

Uvalenie nesystémovej dane tak aj v tomto prípade môže mať nezamýšľané dôsledky. So stúpajúcim daňovým zaťažením totiž stúpa aj ľudská motivácia nové dane obísť. A tak sa môže ľahko stať, že kupujúci budú svoje nové autá registrovať radšej v okolitých krajinách, ako to donedávna robili maďarskí občania na Slovensku.

Vývoj v predaji áut (y-y, %, 2012)

Ľudia totiž reagujú na zmenu, resp. obmedzenie ponuky a hľadajú nové spôsoby ako uskutočniť svoje preferencie. Podobne, ako to bolo v prípade šrotovného v rokoch 2008 a 2009. Úmyslom jeho zavedenia bolo podporiť spotrebu, ktorá podporí produkciu a zamestnanosť, a v konečnom dôsledku aj verejné financie vyšším výberom DPH. Ak je toto opatrenie také výhodné, ostáva záhadou, prečo vláda nezavedie obdobu permanentného šrotovného na všetky fyzické produkty v ekonomike.

Samozrejme sa jedná o nezmysel. Počet predaných áut vďaka šrotovnému v rokoch 2008 a 2009 aj napriek kríze naozaj vzrástol. Dosahoval predajnosť vyše 90 tisíc kusov ročne (vrátane ľahkých úžitkových vozidiel), čo boli historicky slovenské maximá.

V ďalších rokoch po ukončení šrotovného sa však predaj prepadol na úroveň roka 2005 (okolo 70 tisíc predaných áut za rok).

Navyše, len minimum z predaných áut bolo vyrobených na Slovensku. Tým padá argument, že šrotovné pomáhalo zvýšiť slovenskú produkciu, resp. zamestnanosť. Podporilo len vybraných predajcov na úkor ostatných sektorov ekonomiky a vyluxovalo dopyt z budúcnosti.

Nepoučiteľná vláda

Toto poznanie by nemalo byť ničím prekvapujúce. Spotrebiteľia jednoducho reagujú na ponuku a snažia sa využiť výhodné podmienky. V prípade šrotovného teda obmedzili spotrebu v iných oblastiach, minulí úspory, ktoré by si inak vzhľadom k rizikám ponechali, v horšom prípade si však zobrali úver, ktorý nemuseli vedieť splatiť.

Naopak, nevýhodným podmienkam sa snažia ľudia vyhnúť. Túto skutočnosť by mala vláda vždy zapracovať (a explicitne stanoviť)

pri príprave daňových prognóz. Avizované zavedenie registračnej dane spôsobilo, že spotrebiteľia, ktorí si plánovali kúpiť auto s výkonom nad 80 kW, sa s nákupom poponáhľali počas leta. Tí ostatní nákup auta odložili a bude zaujímavé sledovať, ako sa bude trh vyvíjať v tomto roku.

Daň je nedobrovoľný transfer, a jej výber závisí aj od ochoty ľudí dane zaplatiť. Ak však vláda zavádza nové nesystémové poplatky, z ktorých pre občana nevyplyva žiadna pridaná hodnota, stúpa nespokojnosť aj motivácia ľudí sa daniom vyhýbať. Zvlášť, ak existuje viacero legálnych možností, ktoré sú možno náročné načas, ale mimoriadne zaujímavé z hľadiska ušetrenej sumy.

iness.sk, 17.1.2013

Porovnanie

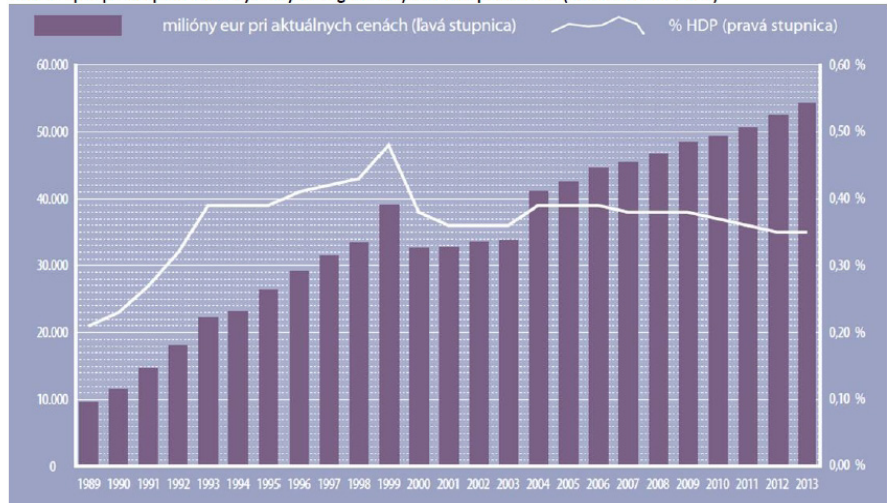
Kohézna politika EÚ sa mňa účinkom

Graf zobrazuje výdavky na regionálnu a kohéznu politiku EÚ. Suma 10 miliárd eur z roku 1989 postupne narástla na viac ako 50 miliárd eur ročne.

Cieľom tejto politiky by malo byť znižovanie regionálnych rozdielov v rámci EÚ. No to sa jej nedatí a rozdiely sa dokonca prehľbujú. Celkové regionálne rozdiely v EÚ sledované na úrovni 270 regiónov úrovne NUTS II v období 1990-2011 napriek nálevu z eurofondov vzrástli o 4 percentuálne body.

Viac ku tejto téme nájdete v rozsiahlej štúdii **Eurofondy a regionálne rozdiely v Európskej únii** Dušana Slobodu z Konzervatívneho inštitútu, ktorú [nájdete tu](#). Súčasťou projektu je aj portál regio.institute.sk

Graf č. 4 | EÚ | Európska únia: Výdavky na regionálnu/kohéznu politiku EÚ (obdobie 1989-2013)

Vo verejnej správe sveta žiť

Ján Dinga

Vláda v decembri uzavrela s predstaviteľmi verejnej správy kolektívnu zmluvu vyššieho stupňa. Jedná sa o zmluvu, ktorá upravuje pracovné podmienky zamestnancov vo verejnej sfére nad rámec Zákonníka práce. Zákonník práce definuje štandardné pracovno-právne vzťahy, ktorými sa zamestnávateľia a zamestnanci musia riadiť počas trvania pracovného pomeru.

Na čom sa vláda so sociálnymi partnermi vlastne dohodla? Základná výmera dovolenky zamestnanca verejnej správy je 5 týždňov, **pre zamestnancov starších ako 33 rokov 6 týždňov**. Zákonník práce taký prísny k zamestnávateľom v súkromnom sektore nie je. Garantuje nárok na 4 týždne dovolenky, po dovŕšení veku 33 rokov sa nárok predĺži na 5 týždňov.

Pracovný čas zamestnanca verejnej správy sa upravuje na **37 a pol hodiny týždenne**. Štandardný pracovný čas zamestnanca súkromnej sféry pritom Zákonník práce upravuje na 40 hodín. Po zohľadnení víkendov, štátnych sviatkov (pre jednoduchosť predpokladáme, že všetky pripadajú na pracovné dni) a 6 týždňovej dovolenky tento zamestnanec odpracuje ročne približne 1620 hodín. Zamestnanci v súkromnom sektore s 5 týždňovou dovolenkou strávia v práci 1768 hodín, čo je o **9% viac**.

Kolektívna zmluva vyššieho stupňa garantuje aj ďalšie benefity, napríklad príspevok na doplnkové dôchodkové sporenie najmenej vo výške 2% z objemu zúčtovaných plátov zamestnancov. Až na výnimky sa zamestnancom súkromného sektora takéto garancie obvykle neposkytujú. Zmluva rovnako zaručuje tvorbu sociálneho fondu nad rámec zákona o sociálnom fonde, a príspevok na odchodné.

Najväčší zamestnávateľ

Verejná správa zamestnáva takmer 350 tisíc ľudí* a je tak suverénne najväčším zamestnávateľom na Slovensku. Jej zamestnanci sú však platení z daní, väčšina priamo zo štátneho rozpočtu.

Priemerná mesačná mzda v hospodárstve dosiahla v minulom roku približne 805 eur. Vo verejnej správe 798 eur. **Vo verejnej správe teda zamestnanci zarábali o celcelé**

1% menej ako v hospodárstve, na základe kolektívnej zmluvy však majú garantovaný o vyše 8% kratší pracovný čas.

Otázka, prečo by mali mať väčšie benefity ako ich skutoční zamestnávateľia – daňoví poplatníci, je preto viac ako oprávnená. Nízke príjmy majú aj státisíce ľudí pracujúcich v súkromných firmách. Verejná správa je navyše charakterizovaná plytvaním a prezamestnanosťou.

Skôr ako úradníkom a iným štátnym zamestnancom rozšírime benefity, mali by sme si položiť otázku, či je pozícia konkrétného úradníka potrebná resp. či má existencia daného úradu vyššiu pridanú hodnotu, než akú vie poskytnúť súkromný sektor. Ušetrené zdroje zoštíhlenia a zefektívnenia verejnej správy by mohli byť použité aj na vyššie platy štátnych zamestnancov, ktorých služby súkromný sektor nevie, prípadne nemôže poskytovať.

**Kolektívna zmluva sa týka zamestnancov, na ktorých sa vzťahuje zákon o odmeňovaní niektorých zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme. To sú napríklad orgány štátnej správy, rozpočtové a príspevkové organizácie štátu, obce, VÚC, štátne fondy, školy, SAV a pod.*

iness.sk, 25.1.2013

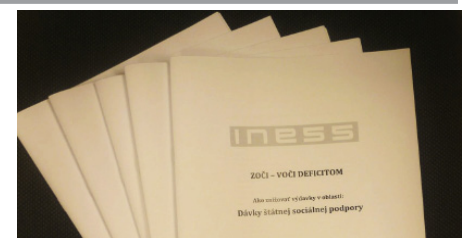
INESS Policy Notes

INESS Policy Note 2/2012 Reálny zmysel prísnejších STK uniká <http://goo.gl/S1FYj>

INESS Policy Note 3/2012 Penzijný systém, kam SMERuješ? <http://goo.gl/SQrls>

INESS Policy Note 4/2012 Ako znižovať výdavky v oblasti: Podpora osobnej železničnej dopravy <http://goo.gl/1JMb9>

INESS Policy Note 5/2012 Nižšími odvodmi za vyššiu zamestnanosť) <http://goo.gl/lqRcY>

Ochladenie obáv o klimatických zmenách

Matt Ridley

Podľa faktov by do roku 2100 malo dôjsť k otepleniu iba o 1°C. Čistý efekt môže byť v skutočnosti pre našu planétu prínosom.

Zabudnite na klimatický večierok v Dohe, ktorý sa tento mesiac skončil skôr. Katarské teologické diskusie o tajomstvách klimatických dohôd sú nepodstatné. Medzi vedcami sa rozprúdila doteraz najdôležitejšia debata týkajúca sa citlivosti klímy: Aké zvýšenie teploty bude mať na svedomí dvojnásobné zvýšenie produkcie oxidu uhličitého? Medzivládny panel o klimatických zmenách (IPCC) bude mať na budúci rok za úlohu vyjadriť sa k tejto otázke vo svojej piatej hodnotiacej správe.

Bežná verejnosť nie je zasvätená do problematiky IPCC. Rozprával som sa však s niekým, kto tejto téme rozumie: Nic Lewis. Tento úspešný bankár – polodôchodca s výrazným matematickým a fyzikálnym zámerím z mesta Bath v Anglicku vo veľkej miere prispel k štúdiu klimatických zmien.

V roku 2009 spolu s inými spolupracoval na odhalení závažných štatistických chýb, ku ktorým došlo počas teplotného výskumu v Antarktíde. V roku 2011 zasa odhalil, že IPCC nahradil výsledky kľúčovej štúdie Piera Forstera (Reading University) a Johnathana Greogoryho (Met Office – UK national weather service) z roku 2006 neoprávnene, sfalšovanými štatistikami, aby tak nadhodnotil malé riziko vysokej klimatickej citlivosti, o ktorej štúdia pojednávala. Lewis zároveň zistil, že IPCC skreslil výsledky ďalšej štúdie, čo IPCC v roku 2011 interpretoval ako tlačovú chybu.

Lewis poukazuje na ostatné predpovede odhadujúce účinky aerosólu (napr. častice sýry v dyme z uhlia), podľa ktorých je tento účinok oveľa menší, ako IPCC predpovedá. Takisto miera, v akej je oceán schopný absorbovať skleníkové plyny, je pomerne malá. Inými slovami, dva argumenty, prečo sme svedkami mierneho, pomalého otepľovania, vrcholiaceho v bode, kde svetové teploty nie sú vyššie ako tomu bolo pred šiestnástimi rokmi – už ďalej neobstoja.

V skratke: Na základe pozorovaní môžeme odhadovať citlivosť teploty na množstvo oxidu uhličitého. Nemusíme sa vo veľkom spoliehať na neoverené modely. K celkom presnému odhadu citlivosti klímy dospejeme porovnaním vývoja svetových teplôt za posledných 100 – 150 rokov so zmenou v „radiačnom pôsobení“ (ochladzovacia a vyhrievacia sila) oxidu uhličitého, aerosólu a ďalších zdrojov, mínus množstvo tepla absorbovaného oceánom.

Teda ak si v konečnom dôsledku vezmeme najlepšie pozorované odhady teplotných zmien v rámci dekád 1871-1880 a 2002-2011 a im prislúchajúce zmeny množstva tepla

pohlteneho oceánom, pridáme k záveru, že zdvojnásobenie množstva CO₂ povedie k otepleniu o 1,6 až 1,7°. To je omnoho menej, než predpokladá aktuálne najlepšie odhad IPCC pohybujúci sa na úrovni 3°C.

Lewis je taktiež kritikom nedávno uniknutého návrhu správy vypracovanej IPCC. Samotný IPCC mu z nej zakázal citovať, no Lewis je podrobne zasvätený do tých najlepších odhadov a intervalov spoľahlivosti, ktoré tento návrh ponúka. To, čo povedal, môže rozpútať horúcu búrku.

Pri našich súčasných vedomostiach je takmer isté, že toľko obávaný vysoký teplotný nárast nenastane. Podľa Lewisa, „ak sa budeme držať predpovedí IPCC, ktoré predpokladajú zdvojnásobenie množstva oxidu uhličitého a rovnako aj 30%-ný nárast iných skleníkových plynov do roku 2100, môžeme očakávať ďalší nárast o menej ako 1°C.“

Takáto kumulatívna teplotná zmena o menej ako 2°C do konca tohto storočia tak nespôsobí čistú škodu. V skutočnosti vyvolá čistý prínos, na čom sa v poslednej správe zhodla väčšina vedcov z IPCC. Mierne sa zvýši úhrn zrážok, predlži sa vegetačné obdobie a ľadovce v Grónsku sa budú rozširovať len veľmi pomaly.

Jeden z najlepších posledných výskumov založených na pozorovaniach tiež poukazuje na fakt, že pri zdvojnásobení množstva CO₂ sa citlivosť klímy pohybuje na úrovni 1,6°C. Toto číslo vyšlo ako najpravdepodobnejší odhad pozoruhodej štúdií vypracovanej tento rok Magne Aldrinom a jeho kolegami z Norwegian Computing Center. Michale Ring a Michael Schlesinger z Univerzity v Illinois, ktorí sa opierajú o štatistiky z najdôveryhodnejších teplotných záznamov, taktiež predpovedajú zvýšenie o 1,6°C.

Vyvstáva teda otázka, či sú si hlavní autori vedeckej správy z IPCC vedomí toho, že zatiaľ najlepšie pozorované výsledky sa ani zďaleka nezhodujú s ich predpoveďami na úrovni 2 – 4,5°C. Bohužiaľ, zrejme nie, nakoľko očividne dochádza k zamieňaniu si tvorby politiky na základe dôkazov s tvorbou dôkazov na základe politiky, ako aj neochote zo strany akademických vedcov pripustiť si fakt, že to, čo zastávali po dlhé roky, bolo nesprávne.

Ako teda mohlo dôjsť k takémuto sporu v otázke citlivosti klímy, ak sú skleníkové účinky CO₂ všeobecne známe? Väčšina ľudí si myslí, že hrozba globálneho otepľovania stojí a padá na oxide uhličitom, čo v skutočnosti nie je pravda.

Medzi vedcami vládne malý rozpor v otázke rozsahu oteplenía, ktorý samotný oxid uhličitý môže spôsobiť za predpokladu, že ostatné ukazovatele sú konštantné. Ide o

1,1 – 1,2°C pri zdvojnásobení produkcie od predindustriálneho stupňa. Otepľovanie spôsobené oxidom uhličitým sa ale stáva reálne nebezpečným prostredníctvom spätných odozív – hlavne v podobe vodnej pary a oblakov, ktoré z nej vznikajú.

Prebieha to nasledovne: Malé oteplenie (spôsobené čímkofvek) ohrieva more, ktoré následne zvyšuje vlhkosť vzduchu, a tak sa samotná vodná para stáva skleníkovým plynom. Výsledné modelovo simulované zmeny v oblakoch naďalej zvyšujú otepľovanie, a to dvojnásobne, trojnásobne, či viacnásobne.

O tento predpoklad sa opiera každý model, ktorý používa IPCC, ale ani ten najzraniteľnejší a najhorlivejší vedec by si nedovolil tvrdiť, že toto strojnásobenie je jednoducho fakt. Na začiatok – zvyšovanie množstva vodnej pary možno neprebíha. Nedávna štúdia z Colorado State University prichádza k záveru, že „je nemožné potvrdiť či vyvrátiť údaje o vodnej pare.“ A teda tak, ako povedal jeden fyzik a držiteľ Nobelovej ceny, „ani my sami nevieme, čo je dôsledkom efektu vodnej pary, teda či urýchľuje alebo spomaľuje otepľovanie atmosféry.“

Klimatické modely sú známe tým, že oblaky simulujú veľmi nedokonale. Pripisovaním veľmi silného účinku oblakom na klimatický systém – niektoré ochladzujú Zem buď tienением, alebo prenosom tepla smerom hore a zimy smerom dole počas búrky, iné otepľujú Zem zadržiavaním radiácie – zostáva veľmi pravdepodobné, že tu z vodnej pary nie je žiadna čisto pozitívna spätná väzba.

Ak je tomu v skutočnosti tak, do dnešného dňa by sme mohli pozorovať oteplenie o 0,6°C a naše odporované údaje by do konca tohto storočia predpovedali oteplenie o 1,2°C. A to je zhruba hodnota, o ktorej sme hovorili.

Vedci, ktorí sa budúci rok zúčastnia IPCC by si tak mali vybrať, či podporia tvrdenia o nízkej teplotnej zmene so žiadnym čistým negatívnym vplyvom, namiesto zložitých, neoveriteľných počítačových modelov. V mene všetkých tých ľudí, ktorých životy sú zničené privysokými cenami potravín a energií, spôsobenými použitím kukurice na výrobu biopalív a dotáciami obnoviteľných zdrojov bohatými karbónkratmi, nám nezostáva nič iné, iba dúfať, že tak urobia.

Matt Ridley je autorom stĺpčeka Mind and Matter vo Wall Street Journal a písaniu o klimatických problémoch sa venuje už 25 rokov. Jeho rodina prenajíma pôdu na projekt ťažby uhlia v severnom Anglicku, ktorý sa o päť rokov ukončí.

Wall Street Journal, 18. 12. 2012

Pre INESS preložili Juraj Zamborský a Jana Kostovčáková

Výdavky štátu

Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva

Dotácia zo štátneho rozpočtu: 941 839 eur (2011)

Počet zamestnancov: 48

Činnosť: Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva (VÚEPP) je príspevkovou organizáciou spadajúcou do pôsobnosti Ministerstva pôdohospodárstva SR. Ústav vykonáva ekonomický výskum v poľnohospodárskom a potravinárskom sektore, vypracúva odporúčenia pre verejnú správu, sleduje zmeny ekonomiky poľnohospodárskych výrobkov a situáciu na agrár-

nom trhu.

Celkové výdavky organizácie v roku 2011 dosiahli 1 694 883 eur. Oproti roku 2010 tak klesli o vyše milión eur. Okrem dotácie zo štátneho rozpočtu má ústav k dispozícii príjmy z majetku a z EÚ. Osobné náklady dosiahli 1 013 638 eur. Ústav zamestnával 48 ľudí s priemernou mzdou 970 eur. Položka za dátové a hlasové služby tvorila 64 eur mesačne na zamestnanca. Štátna vedecká knižnica pritom dokázala túto službu obstaráť za 38 eur na zamestnanca.

Náplň činnosti ústavu vyplýva najmä z existencie Spoločnej poľnohospodárskej politiky

EÚ. Skúma produkčnú a ekonomickú výkonnosť poľnohospodárstva a robí analýzy cenového vývoja. Zaoberá sa tiež skúmaním sociálnych aspektov poľnohospodárstva a vidieka a skúmaním účinnosti štrukturálnych fondov.

VÚEPP je preto príkladom inštitúcie, ktorú vie efektívne zastúpiť súkromný sektor. V prípade, že si situáciu a vývoj v IT sektore, automobilovom priemysle, či v sektore iných spotrebných tovarov, vedú zmapovať firmy alebo organizácie v nich pôsobiace, neexistuje dôvod, prečo by to nezvládli aj firmy v poľnohospodárstve.

Cena štátu

Zbytočný monitoring

Bytová agentúra rezortu ministerstva obrany (BARMO) je príspevkovou organizáciou zabezpečujúcou ubytovanie vojakov. BARMO zrejme usúdila, že na zlepšenie svojej činnosti potrebuje vedieť, čo sa o nej píše v novinách a tak si nechá v tomto roku robiť mediálny monitoring.

Zákazku uzavrela priamym zadáním bez verejnej súťaže s firmou, ktorej konateľkou je bývalá hovorkyňa Smeru Katarína Klišanová-Rýsová. Tento špás daňových poplatníkov

vyjde 11 520 eur, teda 960 eur mesačne za prácu, ktorá týždenne zaberie maximálne desiatky minút.

Monitoring médií si pritom necháva robiť aj samotné ministerstvo obrany, pod ktoré BARMO patrí. V roku 2011 a 2012 ho vykonávala firma Storin. Cena v tomto prípade bola omnoho nižšia - 4104 eur (2011), resp. 5640 eur (2012), firma pritom vykonávala monitoring celému ministerstvu, nielen jednej jeho príspevkovej organizácii.

Podľa zmluvy na rok 2012 mala firma vy-

hľadávať 220 kľúčových slovných spojení v desiatkach médií, vrátane televíznych a rozhlasových staníc. Rýsovej firma má na účely monitoringu v tomto roku vyhľadávať 12 výrazov a to len v tlačенých a online médiách.

Ostáva teda záhadou, prečo nebolo možné týchto 12 výrazov jednoducho dopísať do zoznamu k 220 slovným spojeniam, ktoré vyhľadávala firma Storin a zabezpečiť monitoring verejnou súťažou pre celé ministerstvo obrany na tento rok.

Štáty dali do bánk už 225 mld. eur

Juraj Karpiš

V poslednej prezentácii člena bankovej rady ECB Benoïta Coeuré je aj obrázok vyzdvihujúci zlepšenie kapitálovej primeranosti bánk. Finančná páka, s ktorou európske banky pracujú, klesla z 34 na 24. Znamená to, že

aktíva, ktoré banky držia, sú už „len“ 24 násobkom ich kapitálu. Alebo inak: kým v roku 2008 stačil 3% pokles ceny ich aktív na to, aby banky prišli o všetok vlastný kapitál na pokrytie tohto poklesu, v roku 2012 to bolo

už 4,2%.

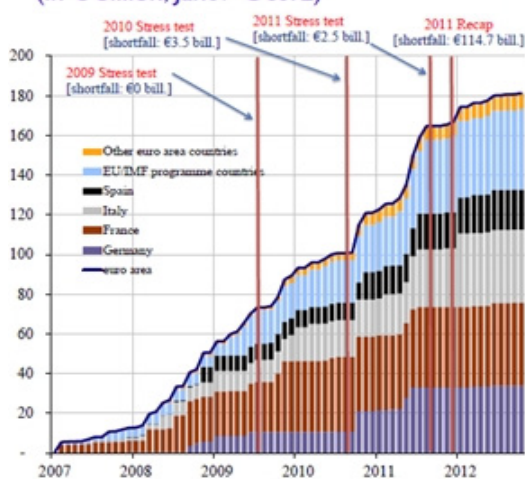
K zlepšeniu situácie a zmenšeniu finančnej páky, s ktorou banky pracujú, prispeli najmä „veľké množstvá nového kapitálu“, ktorý sa bankám podarilo v tomto období získať, ako hlása nadpis tohto listu prezentácie. Zaujímavé je, že od koho.

Podľa grafu, ktorý znázorňuje postupné emisie na získanie nového kapitálu bánk jednotlivých krajín od roku 2007 (vľavo), by človek mohol mylne nadobudnúť dojem, že banky zachraňujú najmä súkromné peniaze.

Teda až kým si neprečíta poznámku pod grafom, kde sa dozvie, že štáty (daňoví poplatníci) dali od roku 2008 do bánk eurozóny kapitálové injekcie už vo výške 225 mld. eur (takmer 700 eur na každého obyvateľa eurozóny, alebo 8 celkových ročných výdavkov slovenskej verejnej správy). To je o 25 % viac ako 180 mld. eur súkromného sektora zobrazených na grafe.

Large amounts of new capital have been raised since the crisis erupted and disorderly deleveraging has been avoided

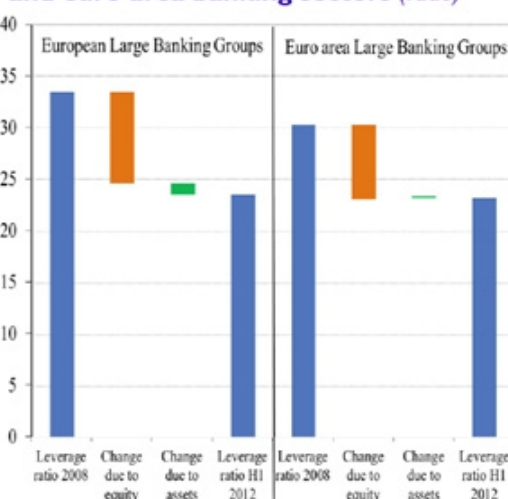
Equity issuance by euro area banks (in € billion; Jan07-Oct12)

Source: ECB.

Note: In addition to the private equity issuance shown in the chart, government capital injections into euro area banks have amounted to around €225 bn since 2008.

Change of leverage ratio of large EU and euro area banking sectors (ratio)

Sources: Financial reports and ECB calculations.

Lipový čaj nelieči

Martin Vlachynský

Keď ste mali chrípku, mama vám uvarila lipový čaj, tak ako jej ho varila vaša babka a jej prababka. Bez klinických štúdií a vedeckých grantov, bylinky niekedy pomohli, niekedy nie.

Dnes má právo povedať čo je liečivé a čo nie jedine a výhradne Brusel. Smernica 1924/2006 (s mnohými ďalšími úpravami) zaviedla byrokratický systém na výživové a zdravotné tvrdenia o výrobkoch. Presne určuje, ktoré potraviny môžu o sebe tvrdiť, že majú veľa vlákniny, či menej cukru. To všetko samozrejme zabalené do obálky s názvom ochrana spotrebiteľa.

Ešte tvrdšie podmienky sú pri tvrdeniach, ktoré Komisia zaradila do kategórie „zdravotné“. Tie musia byť najskôr zaslané Komisii, ktorá ich po posúdení a konzultáciách z EFSA (European Food Safety Authority) zaraďuje do registra. Kľúčové samozrejme je, či je dané zdravotné tvrdenie vedecky dokázané. A tak sa Šaratica aj Vincentka musia predávať ako bežná potravinová, hoci majú nespochybniteľné zdravotné účinky. No tie bez klinických testov v očiach komisie „neexistujú“.

Klinické testy pritom nie sú žiadnou zárukou. Problematika ľudského metabolizmu je mimoriadne komplikovaná a jednoznačné vedecké závery neexistujú takmer k ničomu, nech sú to napríklad základné otázky stravovania ako konzumácia soli alebo prínosy nízkoenergetickej diéty.

Jedna z úprav sa týka označovania liečiv a

zasiahla najmä bylinky a výrobky z nich. Tie už nemôžu udávať žiadne zdravotné benefity v popise. Samozrejme, zázračné čínske bylinky liečiace osem druhov rakoviny sú asi sotva dôveryhodné. No to nie sú ani mnohé oficiálne schválené lieky. Len v roku 2005 bolo v USA oficiálne zaznamenaných 15 107 úmrtí spôsobených vedľajšími účinkami lieku. Dostali sme sa tak do situácie, keď aj v tej najintímnejšej oblasti, akou je starosť

o vlastné zdravie, máme právo na jediné správne informácie – tie z Bruselu, podporené schváleným farmaceutickým výskumom a financované? Doplňte sami. Palivom pre konšpiračné teórie určite bude aj fakt, že priemyslu homeopatických liečiv sa na počudovanie takéto tvrdé podmienky netýkajú.

Lenže ľudský um je ako rieka, byrokratické prekážky obtečie. Rôzne stránky ponúkajúce také či onaké bylinky to väčšinou prompt-

ne vyriešili oddelením e-shopov a popisov, ktoré teraz môžete nájsť v rôznych encyklopedických sekciách (hoci priamo linkovať na ne z produktu je zakázané).

Niektoré stránky to spravili ešte elegantnejšie, popis upravili takto: *Mátová smes. Když piji tento čaj, mám potíže s krevním tlakem a oběhem nebo mě kleply pepky, jsem plný infarktů, neprokrvených končetin, pískání v uších, padání při narovnání, angínu pectoris a funím do schodů jako sentinel. Když mi srdce buší, jak chce, vlastním bércák, křečák a hemeroid, jsem plešat, tlust a po těle pln keříčků žilek a otoků, mám motání hlavy, její bolení i migrénu, sklerózu, rudé a unavené oči, červený nos i tvář. A když si konečně vzpomenu, že něco, tak to hned zapomenu, že nic.*

Úradník je spokojný, svoju úlohu splnil a môže ísť na obed, obchodník strávi víkend prepisovaním stránky a spotrebiteľ je na tom skoro tak isto, len musí stráviť čas lúštením zakamuflovaných popisov. Udržiavanie zdravia je trnitá cesta plná pokusov a omylov a ako sa vraví, absencia dôkazu efektu nie je dôkazom absencie efektu. Podporovať by sme mali kritické myslenie, ktoré nazerá so zdravou skepsou na liečivé účinky výťažku z jednorožca, ale aj na obvodáka predpisujúceho jedno antibiotikum za druhým. Miesto toto rozhodovanie preberá centrálna autorita, v ktorej skutočné schopnosti a motivácie môžeme len ticho dúfať.

iness.sk, 21.1.2013

Presná hodnota

Radovan Ďurana

O investičných stimuloch sme už popísali neúrekom. Zjavne píšeme málo, lebo investičné stimuly majú ďaleko od zrušenia, naopak, dochádza k ich spresňovaniu, niekto by povedal „zlepšovaniu“. Občan si nemôže pomôcť, ale aj v tomto prípade musí vzdať hold odbornosti úradníkom ministerstva. Posúďte sami, čo píše etrend:

„V okrese, kde je nezamestnanosť najmenej o 50 % vyššia ako miera nezamestnanosti na Slovensku, navrhuje ministerstvo minimálnu výšku na obstaraný dlhodobý hmotný majetok a dlhodobý nehmotný majetok znížiť z 3,5 mil. eur na 3 mil. eur. „Chceme vytvoriť predpoklady na poskytnutie investičnej pomoci pre širší okruh podnikateľov,

najmä malých a stredných podnikateľov,“ zdôvodnilo ministerstvo.“

Doteraz sa malí a strední podnikatelia trápi-
li, ako naškrať zvyšného pol milióna, do projektu za 3,5 mil. eur. Teraz sa konečne môžu hufne pustiť do písania žiadostí na stimuly pre trojmiliónové (v korunách takmer stomiliónové!) projekty.

Aby nedošlo k nedorozumeniu, nelamentujem nad výškou kritéria, stimuly treba nahraďovať plošným znížením daňovo-odvodového zaťaženia. Lamentujem nad tou zbytočnou zmenou. Nová legislatíva je len ďalší príklad toho, že pri pripravovanom škrtaní výdavkov sa netreba zamýšľať nad tým, koľko majú úradníci ušetriť na prevádzke (viď tohtoročný rozpočet), ale či ich skutočne potrebujeme, vzhľadom na pridanú hodnotu ich činnosti.

Slovami Petra Druckera: „Najneproduktívnejšie je zefektívňovanie niečoho, čo sa vôbec nemalo urobiť.“

iness.sk, 14.1.2013

d'akujeme sme.sk

Radi by sme vám dali do pozornosti jednoduchú možnosť ako môžete **podporiť aktivity INESS**, medzi ktoré patrí napríklad aj projekt **Plytvanie štátu** či vydávanie mesačníka **Market Finesse**.

Môžete tak urobiť zo svojho domova či kancelárie jednoducho cez darovací portál dakujeme.sme.sk. Postup je veľmi jednoduchý a časovo nenáročný.

Priamy link je uvedený nižšie. Za vašu podporu, bez ktorej by naše aktivity nebolo možné realizovať, vám vopred ďakujeme!

<http://dakujeme.sme.sk/organizacia/33/iness-institut-ekonomickych-a-spolocenskych-analyz>

Môže byť recyklácia neekologická?

Martin Vlachynský

Recyklácia čo najviac súčastí domového odpadu je už roky jedným z pilierov ekologického správania sa, ku ktorému sú vedení obyvatelia vyspelých krajín.

Že má táto cesta rôzne háčiky, nasvedčujú ekonomické údaje. Recyklácia, teda transformovanie spotrebovaného materiálu do podoby vhodnej na ďalšie použitie, je často krát drahšia, ako jeho primárna produkcia. Inými slovami, s vyseparovaným odpadom často nie je čo robiť a tak sa kopí v skladoch bez jasného nápadu, ako ho ďalej zmysluplne využiť. Zberový papier je problémom aj na Slovensku, recyklačný fond dokonca zvažoval jeho spaľovanie. Z tohto dôvodu v obchodoch neraz narazíte na výrobky z recyklovaného papiera, ktoré sú drahšie ako rovnaké z nerecyklovaného.

No môže byť, že samotná existencia recyklácie odpadu zvyšuje našu spotrebu? Jesse Catlin a Yitong Wang v Journal of Consumer Psychology prezentovali štúdiu Recycling Gone Bad: When the Option to Recycle Increases Resource Consumption, podľa ktorej ľudia mňajú viac, ak sa im ponúkne možnosť recyklácie.

Dve skupiny ľudí mali testovať kvalitu nožníc na poskytnutom papieri. Jedna skupina mala normálny, druhá recyklovaný. Skupina, ktorá dostala recyklovaný papier, ho minula viac, ako tá prvá. Podobne, ak sa na verejných toaletách nachádzal kôš na recykláciu

papiera, ľudia minuli na utretie rúk viac papierových utierok, ako ľudia, ktorí ich hádzali do normálneho koša na odpady.

Tento výskum naznačuje existenciu psychologickéj verzie Jevonsovho paradoxu. Ten hovorí o tom, že zvyšovaním úspornosti za-

riadenia spotrebavajúceho zdroje sa zvyšuje ekonomická efektívnosť čo motivuje ku vyššiemu využívaniu takéhoto zdroja. To v konečnom dôsledku môže znamenať vyššiu celkovú spotrebu zdroja ako pred zefektívnením jeho spotreby. Inak povedané, zvyšovanie účinnosti spaľovacieho motora (viac prejetých kilometrov na liter benzínu) znižuje náklady (prejetý kilometer je lacnejší), čo vedie k vyššiemu využívaniu (začneme jazdiť častejšie a dlhšie trasy).

Výskum Catlina a Wanga naznačuje, že možnosť recyklácie znižuje naše vnútorné bariéry proti plytvaniu („nemusím sa obmedzovať, veď sa to zrecykluje“), ktoré sú často vsugerované. Ak to spojíme s nákladmi na samotné recyklovanie, tak sa rozhodnutie nerecyklovať ukáže ekologickejšie ako recyklovať. Jednoduchý signál pre rozhodnutie čo recyklovať a čo nie, dáva trh – pokiaľ majú druhotné suroviny reálne použitie, nájdú sa na trhu subjekty, ktoré nás budú motivovať k recyklácii, napríklad plateným výkupom, zľavami na poplatkoch za spracovanie odpadu a podobne.

iness.sk, 11.1.2013

Británia obmedzila prídavky na deti

Ján Dinga

Britský minister financií George Osborne nedávno presadil svoj plán na obmedzenie vyplácania prídavkov na deti vyšším príjmovým skupinám. Návrh sa dotkol všetkých, ktorí zarábajú vyše 50 tisíc libier ročne. Výška prídavku sa od tejto hranice postupne znižuje a pri hranici 60 tisíc libier ročne u jedného z rodičov dochádza k úplnej strate nároku. Takéto opatrenie sa dotýka 1,2 milióna rodín žijúcich na britských ostrovoch. Vzhľadom k príjmovej distribúcii tamojších rodín ho pocíti asi 15% z nich.

Británia sa tak zaradila ku krajinám, ktoré vyplácanie prídavkov na deti podmienili výškou príjmu. Podobný návrh zverejnil INESS v lete minulého roku. Aj keď obmedzenie

nároku dávok týkajúcich sa rodín vyvoláva značné kontroverzie a emócie, treba si najskôr ujasniť, čo je cieľom sociálneho systému.

Vyplácanie sociálnych dávok by malo byť adresné a solidárne, ich prijímateľmi by teda mali byť jednotlivci, resp. rodiny, ktoré sú v ťažkej ekonomickej situácii a nemajú cestu k vlastnému príjmu. Nemá zmysel vyplácať dávky rodinám, ktoré na ne nie sú odkázané, a ktoré ich štátu aj tak najprv odvedú na daniach. Jedná sa totiž o zbytočný transfer, ktorý sa adresátovi vráti v menšej sume, keďže štát musí zaplatiť aj úradníka, ktorý zbytočný transfer zrealizuje.

Ak by sa tento argument zdal niekomu nedo-

statočný, treba dodať, že odobratie nároku na sociálne dávky vyšším príjmovým skupinám nie je samoúčelné. Slovenské verejné financie skončili v minulom so sekerou 3,8 mld eur (5,3% HDP). Vláda v snahe znížiť deficit pod 3% HDP v tomto roku pristúpila k širokému zvyšovaniu daní a odvodov, aby zachovala súčasný rozsah výdavkov verejnej správy, vrátane sociálnych dávok.

Tento prístup však v krajine so 14% nezamestnanosťou a neistými ekonomickými vyhliadkami môže mať veľmi negatívne dôsledky. Ostať bez sociálnych dávok je totiž vždy prijateľnejšie ako ostať bez práce a bez možnosti sa znovu zamestnať.

iness.sk, 14.1.2013

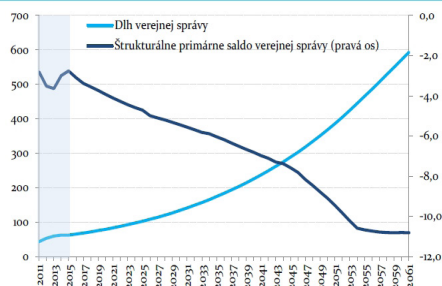
2061: Verejné financie s dlhom 593% HDP?

Ján Dinga

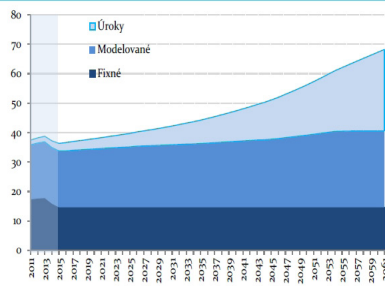
Národná rada SR schválila v roku 2011 Zákon o rozpočtovej zodpovednosti ako reakciu na rýchlo rastúci dlh verejnej správy v posledných rokoch. Podľa tohto ústavného zákona nesmie dlh Slovenska presiahnuť 50% HDP (do konca roku 2017 platí limit 60% HDP). Na základe zákona tiež vznikla Rada pre rozpočtovú zodpovednosť spadajúca pod NBS, ktorá bude pravidelne vypracúvať Správu o dlhodobej udržateľnosti verejných financií.

Prvú Správu zverejnila v decembri minulého roka. Na základe dlhodobej projekcie (50-ročný horizont) Rada spočítala, že zadlženie Slovenska by v scenári nezmenených politik (tj. bez zmien v daňovo-odvodovom systéme a na výdavkovej strane verejnej správy) dosiahlo v roku 2061 593% HDP (viď graf z tejto správy). Tento údaj samozrejme treba brať s rezervou, ako píše Rada, keďže veritelia by nám prestali požičiavať omnoho skôr. Výpočet však dobre ilustruje

Zdroj: RRZ

Zdroj: RRZ

neudržateľnosť verejných financií.

Konsolidáciu nevyhnutnú na dlhodobú stabilizáciu verejných financií (tj. trvalé zníženie výdavkov alebo trvalé zvýšenie príjmov) Rada odhadla na 6,8% HDP. Prijaté zmeny v dôchodkovom systéme v minulom roku a konsolidačné opatrenia platné od tohto roku znížili podľa jej prepočtov tento koeficient na 4,8% HDP. **Aj napriek zhruba 10% zvyšovaniu daní a odvodov a úprave dôchodkov tak vláda dosiahla len necelú tretinu konsolidácie nutnej na dlhodobú stabilizáciu verejných financií. Pre porovnanie, 4,8% HDP je 3,4 mld. eur. To sú výdavky Ministerstva práce a zdravotníctva dohromady.**

Rizikové predpoklady

Bez škrtov vo verejných výdavkoch a ďalších úpravách v dôchodkovom a zdravotníckom systéme teda dlhodobý kolaps verejnej sprá-

vy nezastavíme. Rada navyše pri svojich odhadoch vychádza z predpokladov konvergenencie slovenskej ekonomiky, podľa ktorých „budú hodnoty hospodárskeho rastu výrazne vyššie ako 2% v prvých 15 rokoch dobiehania.“

Nie sú však tieto očakávania vzhľadom k pretrvávajúcej kríze príliš optimistické? A porastú s ekonomikou aj mzdy, ktoré sú hlavným zdrojom vyplácania dôchodkov v I. pilieri, pričom len v tomto roku možno očakávať nárast výdavkov fondu starobného poistenia Sociálnej poisťovne o štvrt miliardy eur?

O slovenský rast sa v minulom desaťročí postarali najmä investori, ktorí sem prišli pre atraktívne podmienky. Boom však pominul, reformy sa vyčerpali, a Slovensku ostali vyššie dane bez akejkolvek pridanej hodnoty pre ich platiteľov, slabá vymáhateľnosť

práva a vláda bez dlhodobej vízie o krajine.

Konvergenca ekonomiky k západoeurópskym krajinám nie je automatický proces, ale vyplýva z konkurenčných výhod, ktoré máme oproti bohatším krajinám (najmä nižšie dane a náklady na mzdy). Rovná daň je však minulosťou, na rozdiel od kvality verejných služieb k západnej Európe konvergujeme skôr sadzbou dane z príjmu právnických osôb. Priemerná reálna mzda v minulom desaťročí vzrástla na Slovensku o 30% (nominálna viac ako 100%), vzhľadom k cene práce predraženou vysokým odvodovým zaťažením už nie sme preto tak atraktívni ani z hľadiska nízkych výrobných nákladov.

Materiál Rady pre rozpočtovú zodpovednosť je dobrým úvodom upozorňujúcim na neudržateľnosť verejných financií. Dlhodobé projekcie v sebe zo svojej podstaty skrývajú mnoho rizík a nepresností. V každom prípade sa však slovenské verejné financie v závislosti od predpokladov ocitajú v číslach červených alebo ešte červensších. Bez jasnej definície funkcií verejnej správy, škrtania zbytočných výdavkov, a systematickej kontroly, či verejné inštitúcie skutočne plnia svoju úlohu bez nezmyselných a predražených činností, sú preto narastajúce výdavky verejnej správy hrozbou pre budúci (nielen) ekonomický vývoj.

iness.sk, 22.1.2013

Ked' nepredáš, zadotuj!

Martin Vlachynský

Predstavte si, že začnete prevádzkovať leteckú linku Lučenec - Svidník so šiestimi spojmi denne. Finančné výsledky sú katastrofálne, tak požiadate štát o zadotovanie strát. Absurdné?

Ani nie. Podobne fungujú mnohé železničné trate. Detailnejší rozbor problematiky sme priniesli v nedávnom [INESS Policy Note](#) zameranom na znižovanie výdavkov na podporu železničnej dopravy.

V časoch obzvlášť zvýšeného tlaku na štátny rozpočet si neudržateľnosť súčasného modelu financovania verejnej železničnej prepravy začínajú pripúšťať aj zodpovední. „Na [vyimenovaných] traťových úsekoch musí byť

dopravný výkon dotovaný objednávatelom na úrovni viac ako 80 percent,“ vyjadrila sa hovorkyňa ZSSK v článku Pravdy. To, že tržby pokrývajú len 20% nákladov, je skutočne závažný fakt. No zaujímavé je jeho vysvetlenie: „Nízka efektivita železničnej dopravnej obsluhy je spôsobená najmä nízkym využitvím dopravy na traťových úsekoch zo strany cestujúcich.“

Inak povedané, vlaky musíme dotovať, pretože sa ľuďom nimi nechce jazdiť. A je viac ako pravdepodobné, že sa im ani už nikdy chcieť nebude. Počet automobilov narástol v rokoch 1995-2010 o viac ako 50% a pohodlie okamžitej medzimestskej prepravy od domu

k domu nemôže poraziť ani lokálka s masážnymi kreslami a šampanským zdarma.

Namiesto dotovania služby, o ktorú nie je záujem, a tautologického zvalovania viny za nízku efektívnosť na nízku obsadenosť (teda efektívnosť) by mali železnice a ministerstvo dopravy uznať prehru v boji o okresnú dopravu, ktorý skončil už pred rokmi, a sústrediť sa na tie najsilnejšie trate. Len sa obávam, že bude ťažké ich nájsť, keďže aj IC vlaky s najvyššou obsadenosťou medzi Košicami a Bratislavou generujú ročne stratu 4 milióny euro.

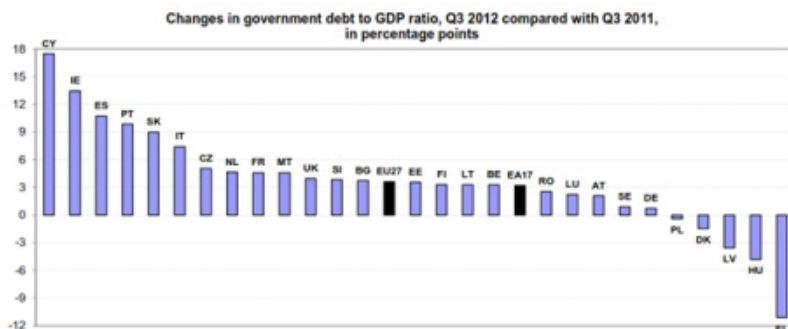
iness.sk, 22.1.2013

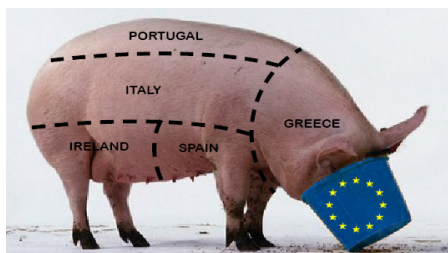
Vo výbornej spoločnosti

Radovan Ďurana

Slovensko sa svojim rastom dlhu v období medzi tretím štvrtrokom 2011- a rovnakým obdobím 2012 zaradilo medzi fiškálne „zodpovedné“ krajiny – do klubu prasiatok (PIIGS). Nie je to dobrý výsledok, a neobstojí ani skutočnosť, že dlh SR bol na začiatku nízky, pretože ide o nárast v porovnaní s HDP – v pomere s ekonomikou každej krajiny. 9% rast dlhu je porovnateľný s celkovým výberom DPH a spotrebných daní.

To, že Grécko je na úplne opačnom konci

rebríčka nie je preto, že by splácali dlh, ale preto že ho „zrušili“.

Za rast slovenského dlhu môže do istej miery predzásobenie – správca dlhu si požičal istú časť prostriedkov dopredu (cca 3-4% HDP), keďže investori boli ochotní nakúpiť viac slovenských dlhopisov za výhodný úrok. Ani toto však nemožno považovať za ospravedlnenie,

ale skôr nevyhnutnú črtu slovenského dlhu. Ten je dosť vysoký a aby sa Slovensko vyhlo privysokým nákladom na jeho správu, musí si požičiavať dopredu. Krajiny, ktoré sú fiškálne zodpovednejšie, takto konať nemusia, výhodné sadzby sú im „ponúkané“ neustále.

iness.sk, 24.1.2013

Paul Ehrlich opäť straší

Martin Vlachynský

Ani úctivý vek 80 rokov nebráni americkému biológovi Paulovi Ehrlichovi v intenzívnej propagácii svojich apokalyptických vízií. Najnovšiu štúdiu, na ktorej spolupracoval, oficiálne komentoval dokonca aj princ Charles.

Podľa Paula Ehrlicha bude nárast počtu obyvateľov na 10 miliárd (hranica, pri ktorej by sa mal nárast obyvateľov podľa odhadu demografův zastaviť) pre planétu neúnosný. Údajne dnes spotrebujeme toľko, že by sme potrebovali o pol planéty viac. Ak by stúpala životná úroveň všetkých na úroveň USA, potrebovali by sme planét dokonca päť.

V podobnom tóne Paul Ehrlich píše už 50 rokov. Keď prvý krát varoval pred preľudnením, hladomormi a vyčerpaním zdrojov, planéta Zem mala tri miliardy obyvateľov. Dnes má viac ako dvojnásobok. Čo sa počas tohto obdobia stalo?

Priemerná očakávaná dĺžka života obyvateľa Zeme sa predĺžila o 15 rokov. Známe zásoby surovín narástli o desiatky až stovky percent. Poľnohospodárska produkcia na hlavu narástla o viac ako štvrtinu. Podiel podvyživených obyvateľov Zeme klesol z takmer 40% na menej ako 20% a kalorický príjem na hlavu stúpa vo všetkých častiach sveta. Teplota Zeme v nasledujúcom storočí pravdepodob-

AGRICULTURAL PRODUCTION PER CAPITA, INDEX 2000 = 100

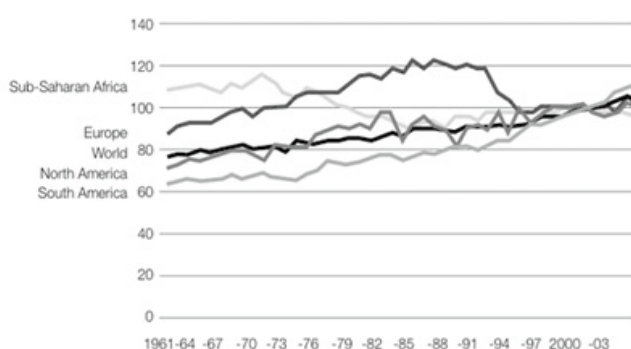

Figure 2.1: Source: World Resources Institute 2008

Natural Resource Reserves 1950-1990

Resource	1950	1990	Change %
Bauxite	1400	21,500	1,436%
Chromium	70	420	500%
Copper	100	350	250%
Iron Ore	19,000	145,000	663%
Lead	40	70	75%
Manganese	500	980	96%
Nickel	17	59	247%
Oil	104	1002	863%
Tin	6.0	4.2	-30%
Zinc	70	145	107%

Kahn, Brown and Martel in their table for U.S. Bureau of Mines, Minerals Commodities Summary, 1990.

ne nenarastie viac ako o 1 stupeň a je otáznne, či to bude mať globálne negatívne, alebo pozitívne dôsledky.

Ako je možné, že sa katastrofické predpovede Paula Ehrlicha už 50 rokov nenapĺňajú, hoci mnohým znejú logicky? Ich hlavný problém je ten, že sú dynamické ohľadom spotreby, ale statické ohľadom ponuky. Schopnosť človeka pretvárať neutrálné objekty na prírodné zdroje neustále narastá. Či už je to neustály nárast výnosnosti hektára pšenice, alebo schopnosť dobývať rudy aj v tých najtvrdších podmienkach, či objav úplne nových riešení, ako je kremík, plasty, alebo jadrová energia.

Paul Ehrlich je len jedným z radu katastrofistov, ktorí produkujú chybné prognózy už od čias Malthusa. Ich prácu netreba prehliadať – netreba zabúdať, že problémy ako hlad či znečistenie životného prostredia naďalej existujú. Ich práce sa stávajú škodlivými až vtedy, keď vedú ku škodlivým riešeniam, čo nanešťastie nie je výnimkou. Preto sa nenechávajte strhnúť plamennou rečou, ale konfrontujte ju s faktami a historickou skúsenosťou.

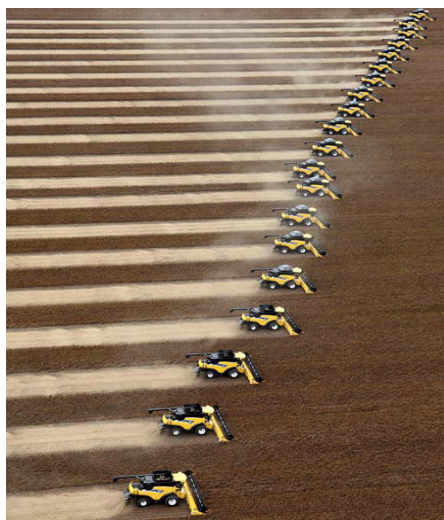
iness.sk, 17.1.2013

Fosílna palivá záchrancami Zeme

Martin Vlachynský

Fosílna palivá sú väčšinou vnímané v negatívnom kontexte, minimálne keď je reč o ekológii. Energia sa z nich dostáva spaľovaním, ktoré produkuje popri klimatológmi obávanom oxide uhličitom aj sadze, oxidy síry a ďalšie obávané látky. Ich ťažba, preprava a skladovanie (najmä v prípade ropy) predstavuje značnú ekologickú záťaž. Ich nie práve najrovnomernejšie rozloženie na Zemi je zdrojom menších či väčších konfliktov.

No alternatívny scenár sveta bez fosílnych palív by bol horší pre ľudí aj pre planétu. Známym americkým analytikom pre oblasť prírodných zdrojov, Indur Goklany, pripravil v spolupráci s Cato Institute analýzu Humanity Unbound How Fossil Fuels Saved Humanity from Nature and Nature from Humanity, ktorá stavia

fakty do trocha iného svetla.

Rozoberá v nej prínosy fosílnych palív, ktoré do veľkej miery prispeli k priemyselnej revolúcii a tým k vymaneniu sa ľudstva z tisíc rokov trvajúceho obdobia chorôb, hladu, ťažkej práce a najmä veľmi krátkej priemernej doby dožitia.

Najpodstatnejšou je pasáž, ktorá rozoberá prínosy pre samotnú planétu. Fosílna palivá sa na produkcii potravín podieľajú veľa cestami – ako palivá pre stroje, výhrev maštalí, no najmä ako zdroj lacných hnojív. Ak by sme ich z poľnohospodárstva vyradili, bolo by pre udržanie súčasnej produkcie jedla potrebné obhospodáriť dodatočných 23 miliónov kilometrov štvorcových. A to za nereálneho predpokladu, že novo zabratá pôda by

bola rovnako úrodná ako už existujúce polia. To sa rovná spojenej ploche USA, Kanady a Indie.

Dopad na spoločnosť by bol katastrofálny, presun väčšiny pracovnej sily späť do poľnohospodárstva by znamenal prakticky návrat pre-industriálnych životných štandardov. No

ani Zem by sa nepotešila. Premena tak obrovskej plochy na poľnohospodársku pôdu by mala podstatne väčšie dopady na ekosystém, ako majú fosilné palivá dnes.

Samozrejme, môžete namietat, že bez fosilných palív by ľudstvo nikdy nenarástlo do takých rozmerov ako dnes a ekosystém by

sa ľudstvu nemusel nijak prispôbovať. To je pravda, no zároveň by to znamenalo, že väčšina z nás by teraz tento článok nečítala a vôbec by ju stav ekosystému nezaujímal - pretože by sme neexistovali.

[Analýzu je možné voľne stiahnuť tu.](#)

iness.sk, 1.2.2013

Emisie: Je to trh, nie je to trh

Martin Vlachynský

Trh s povolenkami na emisie CO₂ je hlavným prvkom politiky „cap and trade“ (limituj a obchoduj) a vlajkovou loďou EÚ v jej boji proti klimatickým zmenám.

Obchodovanie s emisiami je z pohľadu neoklasickej ekonómie snahou o pro-trhové riešenie externalít – zlyhania trhu. Z emisií sa týmto obmedzením vyrobila kvázi komodita, potrebná pre výrobu podobne ako ropa alebo železo.

Nastáva tu niekoľko problémov. Nutnosť využívať emisné povolenky dopadá v rámci EÚ na asi 12 000 subjektov, ktoré produkujú zhruba polovicu CO₂. Za nomináciu do tohto výberu vďačia tomu, že produkujú emisie CO₂ v dostatočnom množstve a koncentrácii na to, aby sa dali úradníkom merať. Producenti, ktorí síce pri výrobe emitujú CO₂, ale to sa nedá rozumne zmerať (napríklad je produkovaná na mnohých miestach naraz, príkladom je chov zvierat), sú tak automaticky vo výhode (z pohľadu návratnosti investovaného kapitálu, ktorý nečelí tomuto daňovému obmedzeniu).

To je len drobnosť v porovnaní s mechanizmom „produkcie“ povoleniek. Kým produk-

cia iných komodít reaguje v závislosti na dopyte otváraním či zatváraním nových zdrojov, „producentom“ je v prípade povoleniek Brusel. A tu žiadne trhové signály nefungujú. Plán EÚ je do roku 2020 znížiť emisie CO₂ o 20% pod úroveň roka 1990, čo sa má dosiahnuť ročným znižovaním objemu povoleniek o 1,74%.

Kríza však zamotala úradníkom hlavy. Prudký prepád priemyselnej výroby znamenal aj prepád emisií. A to až do takej miery, že v roku 2012 prebytok povoleniek na trhu dosiahol miliardu kusov a v tomto roku by sa mohol vyšplhať až ku dvom miliardám. Cena za tonu emisií sa prepadla na historické mi-

nimum pod 3 EUR za tonu. Pri takejto cene a prebytku hrozí, že trh s povolenkami prestane úplne fungovať.

Prekvapujúco, to čo by mohlo byť považované za úspech (znižili sa predsa emisie a výroba nesie len malé dodatočné náklady) je naopak označené za hrozbu, s ktorou treba niečo robiť. Brusel preto zvažuje, že zmrazí veľkú časť povoleniek a zvýši cieľ redukcie na rok 2020 nie o 20% ale o 30%, či zahrnie do schémy ďalšie spoločnosti.

Nachladnutý európsky priemysel sa tak dostáva do ďalšej neistoty. Hoci ciele Bruselu sa plnia, bude musieť čeliť ďalším nákladom. Čo sa stane, keď recesia v eurozóne raz pominie, a dopyt po povolenkách pôjde hore? Prehodnotí Únia svoje ciele zase opačným smerom? Otázkou je, načo teda potrebujeme celý cirkus s pseudotrhom povoleniek. Viac ako na trh sa tento mechanizmus podobá na zdanenie, avšak s nepríjemným bonusom značnej volatility. Finančné plánovanie veľkých energeticky náročných projektov, vrátane elektrární, sa tak stáva podstatne náročnejším.

iness.sk, 29.1.2013

Historicko-numizmatické KRUCI 3

Posledného kola historicko-numizmatickej série KRUCI sa zúčastnilo 15 záujemcov o exkurziu ekonomicko-monetárnymi podnikmi nášho regiónu v 19. storočí.

Dozvedeli sme sa zaujímavé detaily o fungovaní komerčných bánk na našom území, o tom prečo vyhodili Grécko z (Latinskej) menovej únie a ako u nás vyzeralo prasknutie akciovej bubliny koncom 19. storočia.

Prvú svetovú vojnu sme opäť nestihli, čo je dôvod k tejto téme sa spolu s vynikajúcim

prednášajúcim Jurajom Horenitzkým v nejakom ďalšom stretnutí KRUCI prípadne vrátiť.

Cena štátu na Gymnázium Juraja Hronca

Radovan Ďurana z INESS dňa 30.1.2013 prednášal viac ako 30 žiakom na Gymnázium Juraja Hronca v Bratislave o cene štátu a vzťahu verejných výdavkov a zaplatených daní.

www.cenastatu.sk

Akadémie klasickej ekonómie (AKE)

„Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika (KI) v partnerstve s Nadáciou Tatra banky a Vysokou školou manažmentu otvárajú vo februári 2013 šiesty ročník Akadémie klasickej ekonómie (AKE)“

AKE je ekonomický vzdelávací program Konzervatívneho inštitútu M. R. Štefánika (KI), ktorý ako jediný svojho druhu na Slovensku pozostáva z ročných cyklov raz mesačne na seba nadväzujúcich seminárov o ekono-

nomickom myslení a jeho využití v praxi. Je určený a otvorený pre všetkých záujemcov, ktorí chcú hlbšie preniknúť do myšlienok významných predstaviteľov ekonomického myslenia.

Miestom je učebňa VŠM v Bratislave, a to vo vopred určenú poslednú stredu v danom mesiaci od 17:30 do 20:00 hod.

Prihlásiť sa môžete na stránke **ake.institute.sk**

Pro/Anti Market

PRO MARKET

Bitcoin prestáva byť hračkou geekov

Počuli ste už o Bitcoine a máte aspoň základné tušenie o jeho fungovaní? Ak áno, radíte sa k výraznej menšine. No je dosť možné, že práve v roku 2013 sa to zmení. Virtuálna mena založená na počítačovom šifrovaní pomaly vystupuje zo sveta počítačových hard-core nadšencov a dostáva sa na stránky médií v súvislosti so zaujímavými projektmi.

Ku koncu roka sa sformovala Nadácia Bitcoin, ktorá chce finančne motivovať vývojárov aplikácií, ktorí dosiaľ prevažne pracovali ako nadšenci. Ešte významnejšou podporou môže byť oznámenie spoločnosti Wordpress, najrozšírenejšej blogovej platformy, o akceptovaní Bitcoin platieb. Stane sa tak pomocou služby BitPay, v ktorej je po roku fungovania zaregistrovaných už viac ako tisíc obchodníkov. Jednou z kľúčových prekážok masovejšieho rozšírenia Bitcoinu sú hotovostné platby. Nie je úplne jednoduché zmeniť Bitcoin za peniaze a kúpiť si za ne napríklad langoš na stanici. No aj tento problém sa rýchlo darí stierať. Služby ako bitpay alebo

Bitinstant umožňujú rýchle presuny peňazí medzi vašim bankovým a Bitcoin účtom. Pomocou aplikácií pre mobilné telefóny a QR kódov sa tak možnosť platiť v kamennom obchode Bitcoinami s ich následným prevodom na bežný bankový účet obchodníka stala reálnou.

Začiatkom decembra vznikla aj prvá Bitcoin banka. Bitcoin Central je registrovaná vo Francúzsku a partnerom sú spracovateľ platieb Aqoba a banka Credit Mutuel. Signálom rastúcej významnosti sú aj reakcie úradov. Slovná ECB dokonca v novembri zmienila Bitcoin vo svojej správe.

Bitcoin nadnes ostáva zaujímavou hračkou, no zároveň predstavuje svieži vietor pre ľudí, ktorí sa nechcú spoliehať iba na dnešný systém centrálneho bankovníctva.

ANTI MARKET

Keď nám cukor obstaráva Brusel

Vraví sa, že isté sú v živote len dve veci – smrť a dane. Vďaka EÚ sa však život rozšíril ešte o jednu istotu – kvóty. Okrem aktuálnych kvót pre ženy napríklad aj o tradičné kvóty na výrobu cukru. Ich história sa datuje

ešte do 60. rokov minulého storočia. EÚ ich však pre ich stále zjavnejšiu nezmyselnosť plánovala zrušiť v roku 2015. Poľnohospodárska komisia Európskeho parlamentu si to ale nakoniec rozmyslela a schválila predĺženie výrobných kvót veľkou väčšinou.

Politické zásahy do trhu s cukrom prispeli aj k zatvoreniu niekoľkých cukrovarov v Českej republike a na Slovensku. EÚ totiž v roku 2006 znížila plánovanú výrobu cukru o niekoľko miliónov ton, aby sa zbavila nadproduktie. Výsledok? Výroba cukru je nedostatočná a musí sa dovážať.

Nie je však problém, s ktorým by si Brusel nevedel rady. Na chránený európsky trh ponúkol ďalšiu kvótu na uspokojenie 15% celkového dopytu bezcolným dovozom z rozvojových krajín. Keďže však tieto neboli schopné dopyt pokryť sami, dováža sa cukor aj z krajín ako Thajsko alebo Brazília, na ktoré sa ale vzťahuje tarifa 339 eur za dovezenú tonu. Pohotoví bruselskí úradníci zároveň v priebehu roka povoľujú import v rôznych množstvách za znížené tarify, aby tak zmenšili dopady problému, ktorý sami vyrábajú.

Vďaka našim osvieteným vládcam sa tak cukor predáva v cene okolo 700 eur za tonu, čo je takmer dvojnásobok ceny na svetových trhoch. Regulujeme a dotujeme poľnohospodársku výrobu, aby sme si kupovali drahšie potraviny. Bruselské ochranné opatrenia chránia spotrebiteľov tak akurát od nižších cien.

Iskierka nádeje na lacnejšiu a efektívnejšiu výrobu sa rozhodnutím Poľnohospodárskej komisie posunula aspoň o 5 rokov do roku 2020. Zdá sa, že lobing organizovaných podnikateľských skupín, ktoré používajú Brusel na garanciu svojich ziskov a ochranu pred konkurenciou na úkor spotrebiteľov, je stále príliš silný.

V Bruseli je však mnoho politikov presvedčených, že bez podobnej ochrany by v Európe snáď ani nebolo čo jesť. Absentujúca sebareflexia preto vzbudzuje otázku: dokáže sa niekedy Brusel vzdať myšlienky centrálne riadeného hospodárstva?

JURAJ KARPIŠ: EKONOMICKÝ VÝZNAM ZLATA AKO KOMODITY S MONETÁRNYM DOPYTOM

Prečo rástla cena zlata posledné desaťročie? Možno považovať zlato za peniaze? Je zlato v bubline?

Odpovede aj na tieto otázky hľadáme v publikácii Ekonomický význam zlata ako komodity s monetárnym dopytom, ktorú si v INESS môžete zakúpiť za 3,99 eur.

PHILIPP BAGUS: TRAGÉDIA EURA

Slovenské vydanie: (c) TRIM Broker a INESS

Rok 2011, 160 strán

Knihu si môžete za cenu 9,50 Eur zakúpiť v INESS alebo v obchode vo vašom meste.